

FERDO GESTRIN — ŠESTDESETLETNIK

Prof. dr. Ferdo Gestrin je že od vsega začetka povezan z izhajanjem »Kronike«, časopisa za slovensko krajevno zgodovino. Sodeloval je pri njenem rojstvu, sodeluje že vsa leta kot član uredniškega odbora pri oblikovanju njene fiziognomije, poleg tega redno objavlja svoje tehtne prispevke. Mnoga strogo znanstvena dela je v povzetkih objavljaval v Kroniki in jih na ta način približeval v poljudnejši obliki širšemu krogu bralcev. Zato se uredništvo Kronike in sodelavci pridružujejo čestitkam ob šestdesetletnem življenjskem jubileju dr. Gestrina z željo, da bi tudi v bodoče bogatil vsebino Kronike s svojimi izvirnimi prispevki.

Dr. Gestrin se je rodil 8. oktobra 1916 v Ljubljani. Po maturi na II. državni gimnaziji se je vpisal na zgodovinski oddelek (skupina zgodovina, zemljepis) filozofske fakultete v Ljubljani, kjer je diplomiral junija leta 1940. Lahko zapišemo, da je dr. Gestrin študiral v neugodnih socialnih razmerah, kljub temu je že v času študija s svojim zavzetim delom in kritičnim pristopom k problematiki zbujal pozornost pri svojih profesorjih.

Ob razpadu Jugoslavije je služil vojaški rok. Nemške okupacijske čete so ga zajele in poslale v ujetništvo. Ko se je konec leta

1941 vrnil iz ujetništva v Ljubljano, se je ukvarjal s priložnostnim delom, nato pa je bil honorarno zaposlen na I. gimnaziji v Ljubljani, sodeloval pa je tudi kot asistent volonter v arheološkem seminarju na univerzi. V času okupacije je bil aktivno povezan z OF.

Po osvoboditvi se je takoj z vso vneto vključil v obnovo našega šolstva. Do leta 1954 je poučeval na raznih srednjih šolah v Ljubljani. Njegovo najbolj plodno pedagoško delovanje je vezano na klasično gimnazijo in učiteljsiše. V letih 1954 do 1959 je bil republiški inšpektor za zgodovino pri svetu za šolstvo LRS. Treba je omeniti še njegovo sodelovanje na Višji pedagoški šoli v Ljubljani, kjer je od 1950 do 1969 predaval slovensko zgodovino.

Z bogato in dolgoletno pedagoško prakso in mnogimi tehtnimi strokovnimi prispevki je kandidiral leta 1959 na razpisano mesto asistenta za občo zgodovino na univerzi. Po izvolitvi na to mesto je sledil hiter vzpon v univerzitetni karieri prof. Gestrina. Že novembra naslednjega leta mu je bila na podlagi disertacije in z njo tematsko zvezanih drugih del priznana habilitacija, na osnovi katere je bil izvoljen za docenta za občo zgodovino srednjega veka. Za izrednega profesorja je bil izvoljen leta 1962, za rednega pa leta 1970.

Za prof. Gestrina je tudi značilno, da je ves čas zelo aktiven družbeni delavec. Opravljal je in opravlja vrsto vodilnih funkcij na fakulteti, v strokovnih društvih in družbenopolitičnih organizacijah na terenu. Naj omenim le najbolj uspešne. Na fakulteti je opravljal funkcijo prodekana (1962—64), bil je predsednik znanstvene komisije in je predsednik kadrovske komisije. Je dolgoletni član odbora Zgodovinskega društva za Slovenijo ter bil eno mandatno dobo tudi njegov predsednik (1966—68). Sodeluje v uredniškem odboru Zgodovinskega časopisa, ki mu je bil glavni urednik od 1969 do 1972. Je član nacionalne in mednarodne komisije za zgodovino pomorstva.

Za znanstveno rast je bilo izredno pomembno izpopolnjevanje prof. Gestrina v Parizu pri prof. Braudelu na École Pratique des Hautes Études v letu 1961.

V skromnem priložnostnem članku je težko zajeti vso Gestrinovo znanstveno in strokovno dejavnost. Omejil se bom le na glavne rezultate njegovega znanstvenega preučevanja ter pri tem opozoril na nekatere širše

tematske skupine, ki jim je posvečal največ pozornosti.

Znanstveno delo prof. Gestrina je zelo obsežno, zajeto je v samostojnih publikacijah, razpravah, člankih, ocenah in učbenikih. Že kot gimnazijski profesor je pisal strokovne zgodovinske prispevke in učbenike. Ko je zasedel mesto inšpektorja pa je začel zbirati arhivsko gradivo in je objavil več znanstvenih razprav. Po časovni razporeditvi je njegovo strokovno in znanstveno delo v tem obdobju obsegalo velik časovni razpon, od starega veka do najnovejše dobe. Že tedaj je opaziti, da se je začel nagibati k preučevanju srednjeveškega obdobja.

Zelo ga je privlačila doba protestantizma in protireformacije na Slovenskem. Že v oceni razprave A. Kosa, Družbeni nazor slovenskih protestantov (ZČ IV, 1950, str. 252—256) je ugotovil, da je bilo reformacijsko gibanje obravnavano doslej predvsem s političnega in literarno-zgodovinskega vidika, skoraj nič pa niso raziskovalci upoštevali ekonomsko socialnega stanja v slovenskih deželah. Svoje nove poglede na protestantizem na Slovenskem je na podlagi arhivskega gradiva razvil v razpravi »Družbeni razredi na Slovenskem in reformacija« (Drugi Trubarjev zbornik, 1952, str. 15—56). V razpravi je podčrtal tezo o povezavi cehovskega meščanstva s plemstvom proti deželnemu knezu in posebej opozoril na plebejsko smer v reformaciji, na prekrščevalce in štiftarje. Omenjena razprava je prva široka obravnavava družbenih osnov reformacije na Slovenskem. Bistveno nove so njegove ugotovitve o gospodarstvu našega meščanstva v XVI. stoletju in o povezanosti reformacije z družbenimi nasprotji. V obliki sinteze je strnil dr. Gestrin svoje poglede na reformacijsko in protireformacijsko gibanje v več poglavjih v Zgodovini narodov Jugoslavije, II. del (1959). Tudi kasneje se je vračal k posameznim vprašanjem reformacije pri nas.

Široka razgledanost in znanje je omogočilo dr. Gestrinu, da je pomagal tudi pri koncipiranju uvodnih poglavij iz zgodovine naših pokrajin v antiki (skupaj z dr. M. Garašaninom in dr. J. Klemencem) v I. knjigi Zgodovine narodov Jugoslavije.

Prof. Gestrin ni zanemarjal tudi preučevanja novejših slovenske zgodovine. Napisal je več prispevkov o delavskem gibanju. Najobsežnejši njegov prispevek za zgodovino zadnjih stoletij pa je tekst v knjigi Gestrin-Melik, Slovenska zgodovina 1813—1914, Ljubljana 1950. Avtor je upošteval mnoge nove podatke iz arhivov ter nekatere dogodke prikazal v novi luči. Leta 1966 je ome-

njena knjiga izšla v novi izdaji, vendar se od prve razlikuje v tolikšni meri, da jo lahko imamo za novo knjigo.

Intenzivno in usmerjeno znanstveno delo dr. Gestrina pa se začinja šele po prihodu na univerzo. Čeprav je težišče znanstvenih raziskav posvetil poznemu srednjemu veku, je svoja preučevanja namenil tudi prelomnemu obdobju v naši zgodovini, to je drugi polovici 15. in 16. stoletja. Predvsem moramo poudariti, da je pri mnogih raziskavah opravil pionirsko delo. Poleg študija arhivskega gradiva v Ljubljani in na Reki se je med prvimi lotil preučevanja notarskih knjig piranskega arhiva. Iz na videz enoličnega gradiva notarskih aktov, iz drobnih kvantitativnih podatkov je prišel do novih kvalitativnih, ki jih je znal mojstrsko povezati v nove sinteze. Tako je nastajala njegova doktorska teza, doslej Gestrinov najboljše delo: »Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do 16. stoletja« (izšla pri SAZU 1965; v skrajšanem povzetku je bila objavljena v Kroniki št. 11, 1963, str. 73—85). V knjigi je obdelal vrsto vprašanj, ki doslej v naši domači in tuji literaturi v tako zaokroženi, izčrpni in vsestranski obliki niso bila obdelana. Po vsebini obravnava avtor naravne pogoje trgovine zaledja s primorskimi mesti. Preučil je enega izmed temeljnih vidikov neagrarnega gospodarskega življenja, iz katerega so se sčasoma razvile za kapitalistične oblike trgovanja vodilne oblike, na primer akumulacije kapitala, založništvo in podobno. Že v teh letih je razvidno, da uporabljala dr. Gestrin pri svojem znanstvenem delu marksistično znanstveno metodo, da pa se izogiba vsakršnih šablon ter skuša z izostrenim kritičnim pristopom priti do resnice. Njegove teze niso vedno z lahkoto prodrle v našo historiografijo, vendar je s trdim delom uspel dokazati upravičenost svojih pogledov.

Tudi pozneje je nadaljeval s preučevanjem družbenih in gospodarskih razmer v slovenskih deželah, vendar tako, da je razširil svoje raziskave arhivskega gradiva na bogate italijanske arhive v Markah (Pesaro, Fano, Ancona, itd.). Tu je naletel na obilico podatkov o naših trgovcih, ki so delovali v Markah in poseganju tamkajšnjih trgovcev v naše gospodarsko življenje. Na podlagi gradiva iz teh arhivov so nastale številne razprave o stikih med obema jadranskima obalama, o trgovanju s posameznimi artikli (kože), migracijah in uveljavljanju našega življa v Italiji na gospodarskem in kulturnem področju. Nekatere študije je objavil v raznih italijanskih revijah ter s tem opozo-

ril italijansko historiografijo na to problematiko.

Najpomembnejše delo dr. Gestrina, ki se v veliki meri opira prav na gradivo teh arhivov, pa je delo »Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem«, ki ga je izdala SAZU v zbirki Viri za zgodovino Slovencev, 5. knjiga, leta 1972. Gestrin je objavil deset mitninskih knjig iz 16. in 17. stoletja, v kakršne so zapisovali promet mimo mitninskih postaj in dohodek od njega. Iz objavljenih mitninskih knjig je uspel avtor izluščiti toliko pomembnih podatkov, da je mogel dati z njihovo pomočjo zaokroženo podobo o organizaciji in poslovanju mitninskih uradov, o obsegu trgovanja, o takratnih merah in utežih, o valutnih relacijah. Obsežne opombe, ki spremljajo objavo teh virov, so v prvi vrsti posvečene identifikaciji velikega dela trgovcev. Pomen gospodarskih zvez čez Jadransko morje bi bilo sploh težko prikazati bolj impresivno, kot je to opravljeno v obliki tega komentarja. Poleg tega je omenjeno gradivo izredno bogata dokumentacija za tezo, ki jo je Gestrin dosledno zagovarjal že v svoji disertaciji. Trdil je na podlagi njemu takrat dostopnega gradiva, da je bila gospodarska navezanost naših krajev na zahod že tedaj, v 16. stoletju, pomembnejša od one na sever, ki so jo vse do Gestrinovega dela šteli za važnejšo.

Druga tematika, ki ji dr. Gestrin posveča veliko pozornosti, je zgodovina pomorstva v Slovenskem primorju. S tega področja je napisal več razprav (omenil bi le »Oris razvoja pomorstva v Slov. primorju«, izšlo v Kroniki 10, 1962). S študijami o pomorstvu je posegel Gestrin v območja, ki v naši zgodovinski literaturi skoraj niso bila obravnavana.

Posebej bi omenil Gestrinovo razpravo o piranski komendi v 14. stoletju, ki pomeni tehten prispevek k problemu tehnike trgovine v srednjem veku (izšlo v Razpravah

SAZU V, 1966, str. 241—268). Z njo je posegel v zgodovino trgovine na morju, v kateri je prvi na podlagi domačega gradiva proučil oblike združevanja posestnika kapitala in trgovca. Komenda označuje kot pogodbo o investiciji in hkrati pogodbo o službi oziroma delu. Ob analizi gradiva zaključuje, da je komenda po svojem bistvu kakor tudi po svoji formi ena izmed oblik srednjeveških trgovskih družb.

V ospredju Gestrinovega zanimanja je bila tudi kmečka trgovina in z njo ozko povezana problematika kmečkih uporov. V letu proslav 400-letnice hrvaškoslovenskega kmečkega upora leta 1573 je posvetil Gestrin tej problematiki več razprav. Precejšen je Gestrinov prispevek tudi k preučevanju lokalne zgodovine (Novo mesto, Ptuj, Ljubljana, Otok-Gutenwert). Dosedanje Gestrinovo delo je bilo ovrednoteno tudi od družbene skupnosti. Za obe omenjeni knjigi je dobil nagrado Kidričevega sklada.

Rezultate svojega znanstvenega dela je dr. Gestrin posredoval na mnogih domačih in mednarodnih kongresih. Sintetični pregledi gospodarskega in družbenega življenja v slovenskih in jugoslovanskih deželah so izšli v tujih znanstvenih revijah. Na ta način je mednarodno zgodovinsko javnost seznanjal z rezultati našega zgodovinopisja.

Tudi kot univerzitetni profesor ni odrezan od dogajanj v našem šolstvu. Sodeluje pri sestavljanju učnih načrtov, piše učne knjige in zgodovinske čitanke. Pomemben je tudi njegov delež pri izdaji Šolskega zgodovinskega atlasa.

Omeniti je treba njegovo skrb za zgodovinski naraščaj. V študentih skuša zbuditi zanimanje za študij srednjega veka ter jih vpeljati v arhivsko delo.

Bogata je bera Gestrinovega znanstvenega in pedagoškega dela. Zato mu ob jubileju želimo predvsem zdravja, da bo lahko v celoti izpolnil svoje načrte.

Ignacij Voje